HERCULIS CORAZZI

Abbatis Olivetani, et Publ. Prof.

DISSERTATIO

Ad Michaelis Mercati Metallothecam

In Bononienſi Scientiarum Academia recitata

Idibus Januarii

MDCCXIX

SUB AUSPICIIS

Eminentiſsimi, ac Reverendiſſimi

CURTII

CARDINALIS ORIGO

Bononiae a Latere Legati.

Digitized by Google

Tu verus Patriae diceris eſſe Pater.

Martial. in Amph.

Digitized by Google

EMINENTISSIME
PRINCEPS

NOn ego Diſſertationem hanc edere juſſus, Princeps Eminentiſſime, tuo nomini inſcribere decrevi, ſed idcirco edo,

Digitized by Google

ut inſcribam. Scilicet immenſa illa beneficia, quae in patriam hanc meam quotidie confers, jamdiu me movent, atque impellunt, ut non privato aliquo officio, ſed publico teſtimonio grates agam; voluntatemque hujus Civitatis, ſtudium, obſequium in magna omnium hominum luce tibi ſignificem. De omnibus fere Principibus dici ſolet, eſſe illos humanos, graves, ſapientes, pios, juris, & aequi ſervatores: quid enim potius? tu revera talis es. Omnes ſibi liberalitatem, & clementiam vindicant: tu ita clemens in omnes es, ita praeſertim liberalis in pauperes, ut hae duae potiſſimum virtutes tuae eſſe videantur, tibique quodammodo a natura inſitae, ceterae vero ad

has

Digitized by Google

has accedant eo communi vinculo, quo ſimul omnes inter ſe neceſſario colligantur. Non poteras ſane, in tempus incidere difficilius, ſive annonae caritatem pro foediſſimis Rheni inundationibus reſpiciamus, ſive artium, ac mercaturae inopiam: tu tamen tanta prudentia, ingenio, lenitate ubique occurris, ut nemo, ne dolere quidem de ſuis calamitatibus, velit. Sed nolo videri, panegyricum mittere, tuaeque moderationi per haec qualiacumque moleſtiam afferre. De me potius dicam: verum ne de me quidem. Nimis enim multa dicenda eſſent de ſumma mearum virium infirmitate, de proficiendi deſiderio, deque iis omnibus, quae me tibi, civibuſque meis plus nimio au-

den-

dentem excuſare poſſent. Quamquam tu me ſatis ſuperque noſti; nec profectò tot beneficiis ornaſſes, niſi noviſſes. Qua in re non ideo mihi placeo, quaſi vero mereri aliquid potuerim; video enim, quam nihil valeam: ſed utcumque ſit, judicium de me tuum tam ſplendidum, atque honorificum praeterire nullo modo poſſum. Nunc ita velim, tibi perſuadeas (Litteratiſſime Princeps, amor, ac deliciae bonorum omnium) nihil mihi jucundius contingere poſſe, quam ſi Diſſertationem hanc aequi, bonique conſulas. Vale.

Eminentiae Tuae Reverendiſſimae

Bononiae - Idibus - Februarii MDCCXIX

Humillimus Servus Obſequentiſſimus
Hercules Corazzi.

Digitized by Google

DISSERTATIO

QUoties reputo, Eminentiſſime Princeps, Illuſtriſſime, ac Reverendiſſime Prolegate, Senatores Excelſi, litteratiſſimi Auditores, quam multa, quantoque doctrinae lumine expolita Illuſtriſſimus, ac Reverendiſſimus Praeſul Joannes Maria Lanciſius in lucem ediderit, toties non illi ſolum, ſed nobis omnibus magnopere gratulor, qui Academiae hujus ſocietate tanto viro conjuncti ſumus, & in ejus gloriae communionem aliquo modo venimus. Nullum jam nomen in litterario orbe plus reſonat, quam Lanciſii; noſque

ni-

Digitized by Google

nihil eſſe tam utile ad Philoſophica ſtudia promovenda exiſtimamus, quam ſi ejus opera in medium producamus; collectiſque velut in aliqua tabula, quae potiſſimum eminent, civium noſtrorum ingenia ad imitandum excitemus. Huc ſpectavit clariſſimus, & ornatiſſimus vir Matthaeus Bazzani, cum praeclarum illud opus -- *de Noxiis Paludum effluviis* -- tanto ingenio, tantaque induſtria vobis expoſuit, magnamque Auctoris doctrinam, ſumma cum elegantia conjunctam, in bono lumine collocavit. Sed ille profecto cum apud vos diceret, viſus eſt hujuſmodi, ut quandoquidem Lanciſius ipſe Bononiae audiri non poſſet, Matthaeus Bazzani unus ejus perſonam pro dignitate ſuſtineret, ingentemque illam inveniendi ſubtilitatem,

diſpo-

diſponendi prudentiam, ornandi copiam, non longo intervallo proximus aſſequeretur. Videtis, Auditores, quo me animo eſſe oporteat, quam dubio, quam fracto, qui in locum tam difficilem ſuccedere jubeor, & *Vaticanam Michaelis Mercati Metallothecam* a Lanciſio editam, atque illuſtratam, eundem in pulverem proferre, eademque judicia ſubire. Periclem ferunt, quoties ad dicendum accederet, a Diis immortalibus petere ſolitum, nequod verbum excideret loco, aut tempore minus dignum: mihi vero non loci tantum, vel temporis habenda ratio eſt, in quo peccare ſine magna reprehenſione nemini licet, ſed ejus inſuper, qui ante me dixit, quòd ita aures, animoſque veſtros occupaverit, ut nihil jam minus elegans placere poſſit.

Verumtamen non eſt ex ſapientia veſtra idem ab omnibus poſtulare; ſed quemadmodum providus agricola arva etiam minus fecunda diligenter colit, ut pro ſoli natura fruges aliquas colligat; ita vos non optimis ſolum ingeniis favere decet, ſed etiam mediocribus, atque adeo deterioribus, ne, ſiquid forte in illis tolerabile videatur, contemptu veſtro quaſi ſepultum miſerrime pereat. Ergo audere juvat, illamque benevolentiam a vobis ſperare, quam ceteris ex hoc loco dicentibus concedere conſueviſtis, nec mihi ipſi, quamvis jure poſſetis, pro veſtra incredibili bonitate umquam denegaſtis.

Duo fere ſolent eſſe aliorum libros referentibus ſumma incommoda, quibus & initio perterrentur, & in ipſo opere valde laborant: nam ſi-

ve

ve malos libros referant, caſtigandi materiam quaeſiſſe videntur; ſive bonos, ita frigent, ut neque aliquid de ſuo addant, neque aliena dicendo exaequent. Alterum hoc, ſiquando me umquam, nunc certe maxime ſollicitum habet, cum celeberrimam Michaelis Mercati Metallothecam exponere jubeor, veſtriſque oculis, ac judiciis ſubjicere. Cum enim ipſum per ſe opus in eo rerum genere perfectum eſt, ac prope abſolutum; tum ſiquid pro Scriptoris aetate, multis veterum opinionibus auctorata, peccatum fuerat, tanta diligentia, & felicitate ab ingenioſiſſimis viris caſtigatum eſt, ut nihil jam addi, nihil omnino detrahi poſſit. Accedit, quod ille ipſe, qui unus reliquus eſſe videbatur, dicendi campus de Auctoris vita, de operis praeſtantia, de

modo, de tempore, de loco, quo ſingula deſcripta ſunt, & ad noſtram aetatem per varios caſus traducta, hic ipſe, inquam, nobis intercluſus eſt. Nam in ipſo veluti libri veſtibulo ſtatim ſeſe offert doctiſſimi Lancifii praefatio, in qua nihil eorum praetermiſſum eſt, quae ullo modo poſſint ad hujus praeſtantiſſime lucubrationis lectionem hominum animos praeparare. Hìc abunde de Sapientiſsimi Principis Clementis XI., Pontificis vere Maximi, ſtudio in reſtituenda, ornandaque antiquitate, de hoc Metallothecae codice, de Metallicorum, & foſsilium corporum loco in AEdibus Vaticanis, de varia totius rei fortuna, de Auctore ipſo, & monumentis ad eum pertinentibus, denique de nobiliſsima hac editione, notiſque, & illuſtrationibus diſtincte,

gra-

graviter, eleganter, & ut omnia uno verbo complectar, Lanciſiano plane more diſſeritur. Praefationem excipit Mercati vita ab Illuſtriſsimo, & Reverendiſsimo Praeſule Carolo Majello ſcripta, tanta quidem perſpicuitate, & eloquentia, ut non hiſtoriae modo, ſed etiam panegyrici ornamenta comprehendat; par ſimul laudato, ſimul laudatori; illa demum immortalitate digna, quam Mercato ipſi apud omnem poſteritatem comparabit. His tantis viris accedit Petrus Aſſaltus elegantiſsimae indolis, multaeque, ac reconditae eruditionis Profeſſor, de cujus ingenio, atque doctrina id unum dicam, eum potiſſimum in urbe Roma viſum eſſe hujuſmodi, ut Lanciſio operam navaret, ſuoque ſtudio, & induſtria hominum expectationi in re tam difficili

fa-

ſatisfaceret. Ubi igitur Lanciſius, infinitis prope curis diſtentus, non potuit, Aſſaltus huic operi adfuit, multiſque adjectis commentationibus, explicuit, emendavit, amplificavit. Sed jam propius accedamus.

Cum Metallorum, foſſilium, & lapidum hiſtoriam ſcribere clariſsimus Mercatus inſtituiſſet, univerſum opus in duas partes diſtribuit, quarum prima rerum genera, ſecunda res ſingulas complecteretur. Sed quia pars altera jucundior, & utilior videbatur, ab ea duxit initium, tamdiuque laboravit, donec extinctus eſt. Itaque nihil in univerſum edidit, niſi quae quattuor prioribus hujus voluminis capitibus continentur, in quorum primo de ordine generatim diſputat, quo metalla in rerum natura ſunt; in ſecundo quaerit, quid nomine metallo-

lo-

lorum intelligatur ; in tertio diſſerit de iis, quae metalla antecedunt; in quarto demum metallorum differentias pro variis Philoſophorum opinionibus aſsignat. Quod reliquum eſt in decem armaria dividitur, armaria vero ipſa in plures loculos, quorum ſingulis peculiarem diſſertationem tribuit, in qua nomina rerum primum expendit; deinde figuras exhibet; tum ſapores, & quae tactu percipiuntur qualitates explicat; poſtremo facultates, & uſus in medium affert. Operis totius materies ſunt terrae, ſal, & nitrum, alumina, ſucci acres, ſucci pingues, marina, lapides terrae ſimiles, lapides animalibus innati, lapides ἰδιόμορφοι, ac denique marmora. Sed haec quidem, quae armario decimo continentur, pauca ſunt, pauciſque explicata. Fortaſ-

ſe

ſe enim particulam hanc nondum abſolverat, cum fato interceptus eſt: proinde neque ceteris conjunxit, ſed anguſtiore libello adumbravit.

Verum me quidem non tam res ipſa capit ceteroquin magna, & admirabilis, quam notae immenſa, atque incredibili eruditione ab omni ſcientiarum, linguarumque genere petita refertiſſimae, quarum judicium nolite, quaeſo, a nobis expectare. Nimium eſt hoc, noſtrarumque virium infirmitatem, atque adeo ipſam temporis rationem ad dicendum conceſsi longiſsime ſuperat. Ne tamen prorſus laborem defugiſſe videamur, habete aliqua de metallorum generatione, ex quibus de ceteris facile judicabitis.

In capite poſtremo illorum quattuor, quibus operi univerſo quaſi prae-

praeluditur , Ariſtotelis ſententiam, clariſſimus Mercatus attulerat de metallorum generatione, ac differentiis, & cum illa Theophraſti, Galeni, Avicennae, atque Alberti opiniones compoſuerat: ſed revera nimis ille quidem generatim, & ex antiqua conſuetudine philoſophatus fuerat. Lanciſius, & Aſſaltus aliquanto magis ad naturam, ut hoc explicarent, acceſſerunt. Et hac in parte quidem ſatis apparet, quantopere Chymicis experimentis, unde natura tota ſuis momentis expenſa perſpicue, dilucideque cognoſcitur, pro ſua ſapientia delectentur. Ut igitur ordine in re valde obſcura, & implicata procedant, quinque omnino opiniones de metallorum generatione, & augmento afferunt. Alii enim putant, metalla fieri ex mercurio, & ſulphu-

re; alii ex mercurio, ſulphure, & ſale; alii ex mercurio vulgari, ſulphure, & terra; alii ex materia ſubtiliſsima lucis mercurii globulos diverſimode penetrante; alii denique ex ſeminibus quibuſdam, itaut plantarum inſtar vegetent, in truncos creſcant, ramoſque emittant.

Hic ego tantorum virorum venia animadverto, primam opinionem veterum Philoſophorum eſſe, hoc eſt Hermetis, Raimundi Lulli, Arnoldi de Villanova, & aliorum praeterea inter *artis auriferae Auctores*: alteram vero ad eos referendam eſſe, qui quodammodo recentiores appellari poſſunt, cujuſmodi ſunt Filaleta, Sandivogius, Comes de Treves, Michael Majerus, & alii, quorum lucubrationes in Theatro Chymico recenſentur. Neque vero difficile eſt, ſecundos

dos primis conciliare: illi enim mercurii nomine ſalem quoque complexi ſunt, tertium metallorum principium; ſiquidem mercurius a ſale numquam ſeparari poteſt: hi vero, ut aliquid ſuo marte inveniſſe viderentur, de ſale peculiarem ſermonem iniecerunt, & tertium illi locum in metallorum generatione aſsignarunt. Ceterum ſatis appoſite notarum Auctores monuerunt harum rerum ſtudioſos, mercurium, de quo in praeſenti loquimur, non vulgarem illum eſſe, qui *argentum vivum* appellari communiter ſolet, ſed Philoſophicum, hoc eſt ſubſtantiam humoris, ac viſci redundantem. Quibus, ſi licet, pauca quaedam adjicio; videlicet ſubſtantiam hanc ad Saturnum pertinere, & ex ejus minera educi, quam una voce ex tribus compoſita

ſaturnino - luni - ſolarem appellant; vel etiam ex antimonio minerali, quod ipſum eſt *de partibus* Saturni, ut Arteſii Arabis verbis utar. Id unum animadvertendum eſt, Mercurium virginem, ac vivum eſſe debere: vita porro metallorum in eorum minerali ſpiritu conſiſtit, qui per terram, ac ſaxa penetrans argentum, aurumque producit, & mineris ipſis vitam, & propagationem quodammodo tribuit. Quare quaecumque igne tentantur, ac funduntur, cum vitalem ſpiritum emittant, hoc eſt vim mineralem, videntur quodammodo violata, & mortua; ideoque ad opus inepta ſunt: quò referendum eſt proloquium illud Hermeticorum valde arcanum -- *oportet ad opus magnum aſſumere terram virginem* --.

Ter-

Tertia opinio falſiſsima eſt: valde e-nim differt mercurius vulgaris a Philo-ſophico, in quo uno res chymica ver-titur. Etenim hic calidus, ac vivus eſt: ille frigidus, & mortuus, veluti po-mum ab arbore divulſum. Sulphur quidem verum principium eſt, ſed animadvertendum diligenter, non hoc cuilibet ſulphuri convenire. Sul-phur chymicum ſolare eſt, quod a Phi-loſophis *Filius ſolis* appellatur; & quidem album gignit argentum, ru-beum gignit aurum. Terra demum, cui tertii principii locus ab hujus o-pinionis auctoribus tribuitur, pro-prium, ac verum principium non eſt, niſi forte remotiſsimum.

Quarta opinio, quae doctiſsi-mum Hombergum auctorem habet, magis accedit ad veritatem, quippe lucem attingit, unde non eſt diffici-

le

le rerum omnium originem ducere: Sed haec ſubtiliora ſunt, quam pro tanta brevitate temporis explicari poſſint.

Veniamus ad opinionem quintam, in qua tanto diutius, ac libentius immorabimur, quanto plura, quam ceteris Scriptoribus, Marcello Malpighio noſtro celeberrimo, atque immortali debemus, qui eam in primis probavit. Qui in ea ſunt, metalla omnia ex ſeminibus gigni, & plantarum inſtar vegetare exiſtimant; quod quidem ob id potiſſimum duriuſculum videtur clariſsimo Aſſalto, quia cenſet, *metallorum generationem, atque incrementum, partium, ut ajunt, juxta poſitione fieri*. Duriuſculum dico: neque enim negat Aſſaltus, omnem prorſus plantae ſimilitudinem metallis deeſſe, ſed rudi,

di, & analoga vegetatione conceſſa, cetera inficiatur. Ego vero (ſi licet exercitii gratia, a tanto Philoſopho parumper diſcedere) ob id potiſsimum ad Malpighium, & Malpighianos accedo, quod non juxta poſitione, ſed concoctione, & maturatione quadam, veluti arbores, metalla gigni, atque incrementa capere exiſtimo.

Semina igitur metallorum ſunt ſales terrae minerales, praeſertim vero nitrum, ac vitriolum, in quibus principia metallica ſulphur, ac mercurius, mas, & femina continentur. Ex quo fit, ut ſi minera exhauriatur, rurſus tamen ex ſemine ibi latente metalla progignantur, & creſcant. Quia vero neceſſe eſt, hujuſmodi ſemina in aliqua matrice condi, illam ſtatuimus metallorum matricem, quaſique uterum, quae partem

tem

tem imam minerarum occupat, hoc eſt profundiſſimum ſolum vitriolicis, ac nitreis ſalibus abundans. Hi enim humiditate loci facile ſoluti ſimul miſcentur, inde mutuo in ſe agentes, fumanteſque per ſuperiores terrae venas, ad novae ſubſtantiae naturam paullatim diſponunt, & ex terra communi in terram mineralem commutant. Ajo itaque, matricem mineralem, nitri, ac vitrioli beneficio, virtutem, & facultatem habere ſubſtantiae alicujus pervertendae, & longa maturatione adhibita, in aliam mutandae. Hac ratione metalla omnia gignuntur, & creſcunt; ſatiſque conſtat rerum chymicarum peritis, mercurium ſaturni in plumbeis mineris ita concoqui, ut plumbo nobilius evadat, multiſque accedentibus ſaeculis in argentum, ac denique in aurum etiam commutetur.

Hac.

Hactenus de metallorum radicibus: ad truncum accedamus. Ita ſane plumbum appellari poteſt, cujus minera principia quaedam ceteris metallis ſuppeditat maturitati propiora, & a terra magis ſublata. Hinc non temere AEgyptii Philoſophi, fabularum auctores, Saturnum Deorum patrem eſſe commenti ſunt: cum enim Saturni nomine plumbum ſignificetur, ceteriſque metallis, pro varia ſingulorum indole, Deorum nomina tribuantur, totum hoc metallicae generationis negotium clariſſime expeditur. Nolite enim exiſtimare, Auditores, veteres fabulas anilia commenta eſſe, aut inſulſa poetarum ſomnia: ſed ita vobis perſuadete, antiquos naturae interpretes per haec involucra arcanis ſapientiae myſteriis nubem quandam offudiſſe, ut igna-

Digitized by Google

rum, ac ſtolidum vulgus callide fallerent, & ab his, quaſi ſacris, longiſſime arcerent. Idem prorſus ſignificarunt, cum Saturnum in Helicone vomiſſe lapidem tradiderunt, quod ex plumbo, Philoſophicus lapis ad metallorum mutationem idoneus, proxime ducatur.

Sed jam me unuſquiſque veſtrum de ramis interrogat. Hoc quidem nomen, niſi fallor, in metalla non omnino perfecta ſatis convenit. Cum enim plumbum matrices quaſdam ſulphuribus vitioſis infectas plerumque offendat, ſpiritus ejus mercurialis ſtatim imbibitur, & in metalla deteriora degenerat. Omnia tamen temporis beneficio per ſpiritum aureum ſulphureum pervadi, purgarique poſſunt, & ad auri naturam promoveri. Iccirco poſtremo loco ſtatuitur,

tur, mineralis arboris fructus aurum eſſe, atque argentum, juxta majorem, minoremve mercurialis, ſulphureique ſpiritus copiam, & facultatem.

Ecce igitur vobis Malpighii noſtri arborem, quae & a Majero viro doctiſſimo, magnique in hac arte nominis, emblemate nono praeclare deſcribitur.

Nolo diutius excurrere, ut hinc colligatis, quantum ſit harum notarum momentum, ſi uno ex loco tanta rerum pulcherrimarum ſeges exiſtit.

Accedit, quod me non tam capit Interpretis ingenium, ubi res explicat, notiſque ornat, quam ubi conticeſcit, & alio progreditur. Semper enim exiſtimavi, Philoſophos noſtros, ceteroquin praeſtantiſſimos, in eo maxime peccare, quod omnia ex-

Digitized by Google

pedire conentur, nihilque diſſimulent. Nugari ſane neceſſe eſt, cum illa tentantur, quae ſuapte natura deliteſcunt; multoque praeſtat, prudentiae laudem tacendo quaerere, quam levitatis notam blaterando ſubire. Haec ad caput ſextumdecimum armarii ſeptimi referenda ſunt, in quo de Magnete, & Theamede a Mercato diſſeritur. Videtis, Auditores, qua de re, quam arcana, quam dubia, quam multis difficultatibus implicata. Itaque prudentiſſimus Aſſaltus praetereundum ratus, quod nemo unus adhuc commode explicuit, callida quadam, & eleganti corporis declinatione ictum eluſit, lectoreſque ſuos ad Carteſium, & Gaſſendum amandavit. Non eſt diffitendum, Philoſophos iſtos de tota re Phyſica optime meritos ea vidiſſe, ac docuiſſe, quae ſpeciem aliquam

veritatis praeſeferant, & ad praecipuos magnetis effectus explicandos non prorſus inepta videantur. Sed cum illa omnia ad trutinam revocantur, quae ipſi commenti ſunt, tam multis incommodis obnoxia inveniuntur, ut hoc ipſo minus vera appareant, quod nimis ingenioſa ſunt. Et ne a Mercato noſtro diſcedamus, animadverto, cum clariſsimum Interpretem, tum ceteros omnes, qui de hoc Mercati opere locuti ſunt, ſingulare viri ingenium admiratos eſſe, quod magneticam vim non ad occultas qualitates, ut reliqui ejus aetatis Philoſophi, ſed, velut ab inferis excitato Epicuro, ad corpuſculorum effluvium referendam exiſtimaverit. Numquam ego ita deſipui, ut Scholaſticorum inania verba mechanicae induſtriae anteponenda putaverim: ſed

ſed tamen vehementer opto, ut quoties in eos exurgimus, eorumque qualitates oppugnamus, ea dicere, & confirmare poſſimus, quae ſi non illis, nobis ſaltem probentur. At vero in praeſenti negotio ſcholaſticas nugas ridere facile eſt, ſed veritatem exponere difficillimum. Cedo enim mihi, quomodo illa corpuſcula magnetem lapidem in polos dirigant, nec tamen ſemper recta dirigant, nec oblique ſemper, nec eodem modo. Recedat Carteſius, & Gaſſendus, quibuſcum mihi pugnandum non eſt, tametſi hac in acie valde ipſi quoque inermes ſunt. Prodeat Mercatus. *Eam vim, inquit, quocumque modo, ſive cauſſa id fiat, Urſae majoris propriam eſſe dixerim; quia in rebus dubiis ad univerſalia potius, quam ad particularia*

Digitized by Google

ria confugere expedit; cum ratio ſaepe in primo limine deficiat. Sane quidem nihil aliud cum variis aſtrorum influentiis antiqui voluerunt, quam ut oſtenderent quaſdam res divinitus ordinatas, ne altius earum ratio deduceretur: idque ipſum de fatis quoque intellexerunt, ne de eruenda omnium rerum ratione nimium ſolliciti eſſent. Ain' tu, optime vir? Ecce igitur qualitates occultas admittis, quas ante damnaveras. Addo, quod ſi Urſa magnetem alliceret, numquam in partes declinaret, quod nuperrime notatum eſt. Addo etiam, quod idem magnes numquam ad Auſtrum tenderet, quemadmodum revera tendit, ſi ultra AEquinoctialem deferatur. At enim primus magnetis effectus, qui in

ferro

ferro trahendo conſiſtit, per effluentia corpuſcula optime exponitur. Non auſim negare, corpuſcula ex magnete effluere, & in ferrum tendere; ſed quomodo in magnetem rurſus redeant, hìc opus, hìc labor eſt. Philoſophi adhuc inter ſe pugnant, ac ne duo quidem eorum, qui familias ducunt, ſibi conſentiunt. Mercatus, quocum uno in praeſentia nobis res eſt, glutinoſos quoſdam ſpiritus, vaporeſque ex ea magnetis parte, in qua lanugo effloreſcit, exire contendit, qui per aerem diſſeminati in ferrum impingant, ſecumque arripiant. Bene hercule narrat. Verumtamen quaero ego, quì fieri poſſit, ut una cum ferro eodem revertantur, unde profecti ſunt. Neque enim reditus hic magneti tribuendus eſt, niſi nova quaedam virtus ſuperveniat, quae

ſpi-

ſpiritus illos ante propulſos ad ſe revocet: non ſpiritibus ipſis, niſi aliqua ratione cieantur: non ferro, quod ſua natura iners, aliena vi, & facultate ducendum eſt, aut impellendum. Quidquod ex una parte magnes ferrum allicit, ex altera fugat? Id tamen timide dico, Auditores. Etſi enim ſe ſuiſmet oculis tale aliquid vidiſſe Mercatus teſtatur; etſi antiquitas adeo credidit, ut lapidem Theamedem confinxerit, qui ferrum abigeret, ne contrariam facultatem magneti aſſignaret; etſi denique Gaſſendus facile concedat duobus illis Lucretii carminibus innixus =

Fit quoque, ut a lapide hoc ferri natura recedat,
Interdum fugere, atque ſequi conſueta viciſſim.

L. 6. v. 1040.

attamen, & celeberrimus Lucretii inter-

terpres Thomas Creechius aliam prorſus eſſe ejus loci ſententiam contendit; & Edmundus Purchotius, noſtrae aetatis Philoſophus longe diligentiſsimus, in ſecunda Phyſices parte, ſectione quinta, capite quarto, magnetem quidem, ait, ex una parte alterum magnetem allicere, ex altera repellere, at ferrum ex utraque allicere. Ita ne igitur effectuum cauſſas quaeremus, ſi nondum effectus ipſos certo cognovimus? Sed ego quaerentes laudo, reprehendentes arguo. Donec enim omnia conſtabunt, ego ſane Philoſophos omnes libentiſſime feram; nihilque tam eſſe abſurdum putabo, ſive a polo petatur, ſive a vacuo, ſive ab arcana vi, ſive a montibus magneticis, ſive ab analogo animae principio, ſive aliunde, quin tolerari debeat. Fere enim ita fit,

ut

ut de iis, quorum naturam, & ingenium ignoramus, ſiquando lux accedat, illos maxime homines ad rem diſputaſſe appareat, qui a vero alienissimi videbantur, illos vero quam ineptiſſime, qui ſua ſubtilitate, & acumine curioſis ſatisfecerant. Praeclare nunc dicere videntur, qui magnetis globulum exiguam quandam terram appellant, ſuis polis, ſuis meridianis circulis, ſuo aequatore inſtructam; ingenioſe, qui materiae ſtriatae cochleas excogitant, eaſque ad magnetis phaenomena accommodant; acute, qui villos, & fibrillas magneti impertiunt ita diſpoſitas, ut profluvia e terra erumpentia per unum tantum magnetis polum ingredi poſſint, perpetuoque vortice circa illum ferantur. At ſiquando multarum obſervationum, aetatiſque benefi-

cio ſeſe res ipſa patefaciat, quam vereor, ne omnia haec toto caelo a veritate diſtent! Haec ego cum mecum cogitarem, ita ſtatuebam, rem eſſe hujuſmodi, ut de illa magis Poeta ludere, quam Philoſophus diſſerere poſſit. Ecce vero quae animi gratia, juvenili quodam ardore percitus conabar =

En rude quanta patrat rerum miracula ſaxum,
Illuditque mei viribus ingenii.

Ipſe ſuos magnes (animae quis credat egentem?)
In Boream motus dirigit, inque Notum.

Navita, quid faceres pelago deprenſus in alto,
Signaret dubiam ni lapis iſte viam?

Magnetem magnes nunc ad ſe invitat; eundem,
Converſis ſtudiis, nunc procul ire jubet.

Saepe trahit ferrum non ultro mobile: mirum
Qua ratione trahat, ſed tamen ille trahit.

Inſita

Inſita num vis eſt, quae corpora jungat amica,
Quodque agit, occultis viribus intus agat?

An vacuum cauſſa eſt, an qui circumfluit aer,
An Polus, an tenuis ſeminis effluvium?

Sidera quid tentas, mortalis, noſcere caeli,
Si genium terrae non capis exiguae?

Redo jam ad notas, quarum ſingulae hujuſmodi ſunt, ut praeſtantiſſimum Auctoris ingenium prodant, & ſemina quaedam abditiſſimarum cognitionum contineant, ex quibus mediocria ingenia proficere poſſint, & talia quaedam conari, qualia a nobis audiſtis.

Sed antequam dicendi finem faciam, moneo Lanciſianarum lucubrationum ſtudioſos, in notis ad armarii ſecundi caput ſextum, celebratiſsimam ſapientiſsimi noſtri Praeſulis e-

Digitized by Google

piſtolam contineri, ad Raymundum Vieuſſenium miſſam, de ſanguinis acido. De hac porro nimis multa dicenda eſſent, ſi ejus laudes ſuſciperem; ſed neque tempus id patitur, neque locus poſtulat, neque Auctor ipſe pro ſua modeſtia deſiderat. Ne prorſus tamen in re tam gravi ſiluiſſe videar, animadverto, percelebrem eſſe controverſiam, utrum acidum eſtrahi poſſit ex ſanguine. Affirmat hoc omnium Medicorum hujus aetatis ſapientiſſimus; ſed modum a doctiſſimo Vieuſſenio excogitatum putat eſſe non ſatis tutum. Cum enim Auctor hic infidum analyſis miniſtrum eſſe ignem animadvertiſſet, quod magnam ſui portionem reſolutis corporibus fere communicet, ad ſolem confugit, terraſque bolares. Itaque tum demum ex

ſan-

Digitized by Google

ſanguine ſal acidum exprimi poſſe, exiſtimat, ſi vel radiis ſolaribus calcinetur, vel terrae bolaris admiſtione diſtilletur. Utrumque impugnat Lanciſius: primum quidem, quia radii ſolares ignis ſunt, ignemque accendunt; alterum vero, quia bolares terrae acidulo ſpiritu gaudent, quem ſanguini ipſi in diſtillatione facile impertiunt.

Atqui ego in aliena provincia ſum. Ita profecto: verumtamen res ipſa mihi propoſita non aliter poſtulabat. Ceterum nemo eſt omnium, qui ſplendidum, atque immortale Lanciſii nomen, pluſquam ego ſuſpiciat: novi equidem, quantopere in rebus Phyſicis, & in iis omnibus, quae ad Phyſica quoquomodo referuntur, excellat: novi ingenium hominis, ſapientiam, gratiam, auctori-

toritatem novi: idque potiſſimum ad Academiae hujus fortunam refero, quod eum inter noſtros numerare poſſimus.

Interea grates illi pro ſuſcepto vulgandi Mercati labore agimus, & habemus: grates item, quam fieri poteſt, maximas Principi noſtro incomparabili Clementi XI., cujus inſigni beneficentia litterae omnes, ac diſciplinae in Italia refloreſcunt. Jam nihil ab eo vulgare expectandum eſt. Talia ſunt ad noſtram felicitatem, & incrementum fundamenta poſita, ut nec vetuſtae Italorum gloriae, nec aureis ſaeculis invidere poſſimus.

FINIS.

Digitized by Google

Vidit Don Sebaſtianus Giribaldi Cleric. Reg. Cong. S. Pauli, & in Eccleſia Metropolitana Bononiae Poenitentiarius pro Eminentiſſimo, & Reverendiſſimo Domino D. Jacobo Cardinali Boncompagno Archiepiſcopo, & Sac. Rom. Imp. Principe.

Die 27. *Januarii* 1719.

IMPRIMATUR.

Fr. Thomas Maria Caneti Provic. Sancti Officii Bononiæ.

Digitized by Google

BONONIAE

M DCC XIX

Typis Julii Roſſi, & Soc.
ad Vexillum Roſae.
Superiorum Auctoritate.

Digitized by Google

Digitized by Google